

Česká republika

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky) a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele **Mgr. Bc. P. M.**, zastoupeného Mgr. Filipem Horákem, advokátem se sídlem Pobřežní 648/1, Praha 8, proti rozsudku Okresního soudu v Kladně č. j. 213 C 47/2017-130 ze dne 10. 10. 2018, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, za účasti **Okresního soudu v Kladně** jako účastníka řízení a **Trustia Czech Republic, s. r. o.**, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Rozsudkem Okresního soudu v Kladně č. j. 213 C 47/2017-130 ze dne 10. 10. 2018 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Toto rozhodnutí se proto ruší.**
- III. Návrh na zrušení ustanovení § 202 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se odmítá.**

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a dosavadní průběh řízení

1. Ústavní soud zjistil z napadeného rozsudku a spisu, který si vyžádal, následující skutečnosti. Vedlejší účastnice se zabývá mimo jiné korekturami textů a tuto službu nabízí na svých webových stránkách. Na začátku dubna 2017 se na ni e-mailem obrátil stěžovatel a objednal si u ní jazykovou korekturu své diplomové práce. Vedlejší účastnice zaslala e-mailem stěžovateli upravený text diplomové práce. Podle stěžovatele však nebyla korektura provedena řádně. Proto stěžovatel nezaplatil sjednanou cenu a vady reklamoval. Vedlejší účastnice mu poskytla slevu, stěžovatel nicméně na konci dubna 2017 od smlouvy odstoupil, aniž by vedlejší účastnici za korekturu cokoli uhradil.
2. Vedlejší účastnice se poté domáhala žalobou zaplacení 2 399 Kč s příslušenstvím. Stěžovatel argumentoval, že není naplněn žádný z důvodů dle § 1837 občanského zákoníku, pro který by jako spotřebitel nemohl odstoupit od smlouvy.
3. Okresní soud v Kladně napadeným rozsudkem vyhověl žalobě vedlejší účastnice a uložil stěžovateli povinnost zaplatit jí 2 399 Kč s příslušenstvím a náklady řízení ve výši 15 308,22 Kč. Podle okresního soudu byla mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí uzavřena smlouva o dílo, které stěžovatel převzal, avšak nezaplatil za něj. Stěžovatel podle okresního soudu neprokázal, že by dílo – tedy provedená jazyková korektura stěžovatelova textu – mělo vady. Tvrzení vedoucího diplomové práce o jazykových nedostacích diplomové práce nepovažoval okresní soud za věrohodný důkaz. Odstoupení

od smlouvy bylo podle okresního soudu neplatné, „neboť nelze logicky odstoupit od smlouvy, když si strany smlouvy již nemohou vzájemně vrátit plnění.“ Obdobně by podle okresního soudu nemohl objednatel odstoupit od smlouvy o dílo, jejímž předmětem bylo upečení dortu, poté, co by dort snědl. Nakonec okresní soud poučil stěžovatele, že proti jeho rozhodnutí není podle § 202 odst. 2 občanského soudního řádu přípustné odvolání.

II. Argumentace účastníků řízení

4. Podle stěžovatele bylo napadeným rozsudkem porušeno právo na ochranu spotřebitele podle čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie (dále též jen „Listina základních práv EU“) a právo na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“). Stěžovatel namítá, že okresní soud nepřihlédl k platné právní úpravě, která transponuje směrnici Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „směrnice 2011/83“). Stěžovatel uvádí, že podle této úpravy měl právo odstoupit od distanční smlouvy, a že ho navíc vedlejší účastnice o tomto právu nepoučila, takže lhůta pro odstoupení se prodloužila o jeden rok. Namísto aplikace relevantních ustanovení však podle stěžovatele okresní soud jeho věc nepatřičně přirovnal k situaci se snědeným dortem. Porušení práva na spravedlivý proces spatřuje stěžovatel v tom, že okresní soud navrhl ustanovení znalce *ad hoc* k posouzení jazykové správnosti diplomové práce, ačkoliv takový institut český právní řád dle stěžovatele nezná. Namítá, že gramatickou správnost textu musí být vysokoškolsky vzdělaný člověk, například soudce okresního soudu, schopen posoudit sám bez delegování této otázky na znalce.

5. Stěžovatel dále navrhuje zrušení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu. Uvádí, že po zahrnutí nákladů řízení, které činily 15 308,22 Kč, jeho věc přesahuje hranici 10 000 Kč pro bagatelní spory. Navzdory tomu se však stěžovatel nemohl bránit proti rozhodnutí okresního soudu žádným opravným prostředkem.

6. Okresní soud ve svém vyjádření odkázal na napadené rozhodnutí a dále poukázal na to, že stěžovatel využil služeb vedlejší účastnice k provedení jazykové korektury, a přitom v ústavní stížnosti argumentuje, že jazykovou správnost textu musí být schopen vysokoškolsky vzdělaný člověk posoudit sám. Vedlejší účastnice nevyužila možnosti se k ústavní stížnosti vyjádřit.

7. Stěžovatel v doplnění ústavní stížnosti odkázal na nález sp. zn. IV. ÚS 3859/17 ze dne 27. 11. 2018, z něhož podle něj vyplývá, že v bagatelních sporech nesmí výše náhrady nákladů přesáhnout žalovanou částku. Namítl, že k tomu v projednávané věci došlo, čímž bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces. Ústavní soud nezasílal okresnímu soudu ani vedlejší účastnici doplnění ústavní stížnosti k vyjádření, neboť vznesené argumenty nebyly podstatné pro rozhodnutí věci z důvodů vyložených v bodě 20 níže.

III. Hodnocení Ústavního soudu

8. Ústavní soud se zabýval tím, zda jsou splněny všechny předpoklady pro meritorní posouzení ústavní stížnosti. V této souvislosti se musel vypořádat se skutečností, že předmětem řízení před obecnými soudy byl spor o zaplacení 2 399 Kč s příslušenstvím, tedy částky, kterou lze označit za bagatelní. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně

uvedl, že často již bagatelní výše částky, která byla předmětem řízení, svědčí o tom, že věc postrádá ústavněprávní rozměr, přičemž zásah Ústavního soudu by byl namísto jen ve výjimečných případech [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 157/16 ze dne 9. 8. 2016 (N 150/82 SbNU 379), bod 11; všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Současně ovšem platí, že bagatelnost sporu nelze hodnotit pouze podle výše částky, které se spor týkal. Vedle kvantitativního hlediska se totiž při posuzování bagatelnosti uplatňuje i hledisko kvalitativní. Dle nálezu sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014 (N 55/73 SbNU 89), bod 33, se v rámci tohoto posuzování hodnotí kromě intenzity porušení základních práv i to, nakolik má ústavněprávní otázka, která v daném případě vyvstala, relevanci pro další rozhodovací činnost obecných soudů. Obrazně to lze vyjádřit i tak, že se zkoumá „hodnota ústavního principu, který byl v řízení před obecným soudem narušen“ [nálezy sp. zn. III. ÚS 2018/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 11/80 SbNU 139), bod 20]. Jelikož v projednávaném případě vyvstávají důležité otázky týkající se ústavněprávního rozměru ochrany spotřebitele, jejichž řešení má navíc význam pro další rozhodovací činnost obecných soudů, je třeba o něm meritorně rozhodnout (srov. shodně nálezy sp. zn. II. ÚS 2778/19 ze dne 5. 11. 2019, k problematice bagatelnosti viz bod 30).

9. Jádrem projednávaného případu se týká otázka, zda okresní soud náležitě zohlednil zvláštní úpravu přijatou za účelem ochrany spotřebitele. Stěžovatel namítá, že v postavení spotřebitele řádně odstoupil od smlouvy uzavřené prostřednictvím internetu, která se týkala provedení jazykové korektury jeho diplomové práce. Ústavní soud se problematikou ochrany spotřebitele v kontextu smluv uzavíraných na dálku a práva spotřebitele odstoupit od smlouvy zabýval v nálezu sp. zn. II. ÚS 2778/19 ze dne 5. 11. 2019. Ačkoliv v odkazovaném nálezu šlo o odstoupení od kupní smlouvy, principy, z nichž nálezy vychází, se plně uplatní i v projednávané věci. Ústavní soud podotýká, že spor před obecnými soudy se týká výlučně vztahu mezi stěžovatelem a vedlejší účastníci, a není tak důvod se vyjadřovat k otázce vhodnosti využívání služeb, jako byla v projednávané věci jazyková korektura, při zpracování diplomových prací.

A. Obecně k ochraně spotřebitele

10. Ochrana spotřebitele není v ústavním pořádku České republiky zakotvena v podobě samostatného ústavně zaručeného práva [viz podrobněji nálezy sp. zn. III. ÚS 3725/13 ze dne 10. 4. 2014 (N 55/73 SbNU 89), bod 44; nálezy sp. zn. III. ÚS 1996/13 ze dne 16. 7. 2015 (N 130/78 SbNU 57), bod 50]. Ústavní soud ovšem ve své judikatuře vychází z toho, že se spotřebitelé ve vztazích s podnikateli nacházejí v nerovném postavení vzhledem k odbornému zázemí podnikatele, jeho větší profesionální zkušenosti, lepší znalosti práva či snazší dostupnosti právních služeb pro podnikatele. Tato faktická nerovnost je důvodem k tomu, aby byla spotřebiteli jako slabší straně poskytnuta zvýšená míra právní ochrany. Jinak vyjádřeno, ochrana spotřebitele je jedním z projevů zásady ochrany slabší strany, která je součástí ústavního principu rovnosti dle čl. 1 Listiny, a to v materiálním pojetí [nálezy sp. zn. I. ÚS 3512/11 ze dne 11. 11. 2013 (N 183/71 SbNU 201), bod 19 a násl.; nálezy sp. zn. I. ÚS 3849/11 ze dne 12. 8. 2014 (N 151/74 SbNU 289), body 27–28; nálezy sp. zn. I. ÚS 3308/16 ze dne 19. 1. 2017 (N 16/84 SbNU 181, bod 17 a násl.; ve vztahu k ochraně zaměstnanců jako slabší strany srov. obdobně nálezy sp. zn. II. ÚS 1774/14 ze dne 9. 12. 2014 (N 221/75 SbNU 485); nálezy sp. zn. II. ÚS 3399/14 ze dne 16. 6. 2015 (N 112/77 SbNU 651), bod 18; nálezy sp. zn. I. ÚS 615/17 ze dne 10. 8. 2017 (N 148/86 SbNU 485), bod 50].

11. Unijní právo na rozdíl od českého ústavního pořádku přiznalo ochraně spotřebitele povahu samostatného základního práva v čl. 38 Listiny EU, podle něhož je v politikách Unie zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele. Ústavní soud se postavením unijního práva a Listiny EU jako jeho součástí zabýval z hlediska ústavněprávního v již citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2778/19, bodech 16–25. Ústavní soud v něm připomněl, že podle jeho ustálené judikatury čl. 10a Ústavy otevírá vnitrostátní právní řád pro působení unijního práva včetně pravidel týkajících se jeho účinků uvnitř právního řádu České republiky. Z čl. 1 odst. 2 Ústavy, podle něhož „Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva“, pak Ústavní soud ve své judikatuře dovozuje požadavek na eurokonformní výklad národních právních předpisů včetně ústavních, tedy povinnost při více výkladových variantách volit tu, které je v souladu s právem Evropské unie; z hlediska unijního práva jde o projev zásady loajální spolupráce dle čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii. Ústavní soud dále poukázal na to, že podle nálezu sp. zn. IV. ÚS 2370/15 ze dne 14. 6. 2016 (N 111/81 SbNU 755) a nálezu sp. zn. IV. ÚS 3092/16 ze dne 18. 7. 2017 (N 128/86 SbNU 195) platí, že pokud obecný soud nezvolí eurokonformní výklad vnitrostátních předpisů, „nerespektuje mezinárodní závazky České republiky plynoucí z jejího členství v Evropské unii (čl. 1 odst. 2, čl. 10a odst. 1 Ústavy), porušuje právo stěžovatelů na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod“ (nález sp. zn. IV. ÚS 3092/16, bod 25; obdobně nález IV. ÚS 2370/15, bod 20; s ohledem na to, že předmětem sporu byl v obou případech majetkový nárok, bylo navíc shledáno i porušení práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny). V již citovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2778/19, bodech 20–25, se pak Ústavní soud věnoval úloze Listiny EU z ústavního hlediska:

„20. Mezi prameny práva Evropské unie má pro činnost Ústavního soudu zvláštní význam Listina EU, kterou Ústavní soud ve své dosavadní judikatuře označil za součást referenčního rámce přezkumu [nález sp. zn. I. ÚS 2063/17 ze dne 23. 11. 2017 (N 217/87 SbNU 493), bod 21; nález sp. zn. IV. ÚS 3009/17 ze dne 9. 10. 2018, bod 13], za kritérium přezkumu [nález sp. zn. II. ÚS 3505/18 ze dne 3. 6. 2019, bod 45], případně zdůraznil nutnost nahlížet na věc také z hlediska Listiny EU [nález sp. zn. II. ÚS 443/16 ze dne 25. 10. 2016 (N 200/83 SbNU 209), body 30-36; nález sp. zn. II. ÚS 3505/18 ze dne 3. 6. 2019, bod 13].

21. Tato specifická role Listiny EU je důsledkem skutečnosti, že se jedná o katalog základních práv, který je – pokud jde o obsah – po všech stránkách srovnatelný s Listinou základních práv a svobod i s mezinárodními smlouvami o lidských právech, zejména pak Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, jež Ústavní soud ve své judikatuře zahrnuje do rámce ústavního pořádku od vydání nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.). Provázanost s ochranou lidských práv na ústavní úrovni i mezinárodní úrovni, a to s výslovným odkazem na Úmluvu o ochraně lidských práv, ostatně přímo zmiňuje i čl. 53 Listiny EU.

22. Současně je třeba připomenout, že Listina EU se stala součástí primárního práva EU na základě tzv. Lisabonské smlouvy, jíž byl změněn čl. 6 Smlouvy o Evropské unii tak, že přiznal Listině EU stejnou právní sílu jako zakládajícím smlouvám [podrobněji viz nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne

26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.), bod 190 a násl.]. Lisabonská smlouva je mezinárodní smlouvou ve smyslu čl. 10a Ústavy. Pro její ratifikaci tak bylo třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů dle čl. 39 odst. 4 Ústavy, který stanoví totožné požadavky i pro přijetí ústavního zákona. Souhlas s ratifikací Lisabonské smlouvy pak v sobě zahrnoval i souhlas s tím, že se na jejím základě stane Listina EU součástí primárního práva EU, a na základě čl. 10a Ústavy bude takto působit i ve vnitrostátním právu. Procedura, na jejímž základě se Listina EU stala v této podobě z mezinárodního i vnitrostátního hlediska závaznou pro Českou republiku, tak byla v tomto ohledu srovnatelná s procedurou, již musí projít ústavní zákony (čl. 39 odst. 4 Ústavy) a již procházely mezinárodní smlouvy o lidských právech před tzv. euronovelou Ústavy provedenou ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. (viz čl. 10 ve spojení s čl. 39 odst. 4 Ústavy ve znění účinném do 31. 5. 2002).

23. Zvláštní význam Listiny EU pro svou přezkumnou činnost Ústavní soud ostatně předestřel již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/08 ze dne 26. 11. 2008 (N 201/51 SbNU 445; 446/2008 Sb.), v němž se zabýval dle čl. 87 odst. 2 Ústavy souladem Lisabonské smlouvy – a tedy i Listiny EU – s ústavním pořádkem. Ústavní soud se totiž vyjádřil o Listině EU jako o jednom z „pramenů základních lidských práv a svobod“, přičemž zdůraznil, že v „případě kolize pramenů upravujících práva a svobody jednotlivců [ústavní soudy] postupují podle toho z nich, který přiznává jednotlivci vyšší standard ochrany“ (bod 202 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/08).

24. Lze tedy shrnout, že soudní moc má povinnost interpretovat a aplikovat vnitrostátní právo eurokonformním způsobem; že porušení této povinnosti již bylo Ústavním soudem považováno za porušení práva na spravedlivý proces (soudní ochranu) dle čl. 36 odst. 1 Listiny (viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 3092/16, bod 25; nálezy sp. zn. IV. ÚS 2370/15, bod 20 [...]); a že v rámci pramenů práva Evropské unie má zvláštní postavení Listina EU, která je Ústavním soudem pokládána za součást referenčního rámce při jeho přezkumné činnosti.

25. Tyto principy se promítají i do požadavků kladených na rozhodovací činnost obecných soudů. Předpokladem k tomu, aby mohlo být vnitrostátní právo interpretováno a aplikováno eurokonformním způsobem, je to, aby obecné soudy vůbec zohlednily, že v příslušné věci jsou ve hře závazky vyplývající z práva Evropské unie. Zvláště významné je to v případě závazků plynoucích z Listiny EU, která je lidskoprávním katalogem a Ústavní soud ji považuje [za součást] referenčního rámce přezkumu. S ohledem na to je třeba vykládat čl. 4 Ústavy ve světle čl. 1 odst. 2 Ústavy a čl. 10a Ústavy, tedy vstřícně k závazkům plynoucím z práva Evropské unie, a to tak, že je povinností soudní moci v rámci poskytování ochrany základním právům a svobodám dle čl. 4 Ústavy dbát na dodržování závazků, které pro Českou republiku vyplývají z Listiny EU. Tato povinnost soudní moci představuje součást práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.“

12. Od výše citovaných závěrů nemá Ústavní soud důvod se v projednávané věci odchýlit. Podle čl. 38 Listiny EU je v politikách Unie zajištěna vysoká úroveň ochrany

spotřebitele. Toto ustanovení předpokládá, že (unijní) zákonodárce zajistí konkrétní úpravu ochrany spotřebitele. Prameny sekundárního práva, jakož i ustanovení vnitrostátního práva přijatá za účelem transpozice příslušných směrnic, jsou tak úzce spjata s garancí ochrany spotřebitele v čl. 38 Listiny EU. Ústavní soud tak ve shodě s nálezem sp. zn. II. ÚS 2778/19 ze dne 5. 11. 2019, bod 26, uzavírá, že **nezohlední-li obecný soud ochranu spotřebitele dle čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie a právní úpravu přijatou k zajištění této ochrany, postupuje v rozporu s čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a čl. 4 Ústavy České republiky, a porušuje tím právo účastníků řízení na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

B. Aplikace na projednávanou věc

13. V projednávaném případě došlo mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí k uzavření smlouvy na dálku. Na projednávanou věc se tudíž vztahují ustanovení směrnice 2011/83 týkající se ochrany spotřebitele v případě smluv uzavíraných na dálku, jež byla transponována v § 1820 a násl. občanského zákoníku. Pro úplnost je třeba zmínit, že definice smlouvy uzavřené distančním způsobem obsažená v § 1820 občanského zákoníku je oproti směrnici 2011/83 širší. Nezahrnuje totiž požadavek, aby k uzavření smlouvy došlo v rámci organizovaného systému prodeje či poskytování služeb na dálku (srov. čl. 2 bod 7 směrnice 2011/83). Tuto širší možnost uplatnění výslovně předpokládá bod 13 odůvodnění směrnice 2011/83, podle něhož „[č]lenské státy mohou obdobně uplatnit ustanovení této směrnice na smlouvy, které nejsou ‚smlouvami uzavřenými na dálku‘ ve smyslu této směrnice, například z toho důvodu, že nejsou uzavřeny v rámci organizovaného systému prodeje či poskytování služeb na dálku.“ Jelikož nejde o definiční znak distanční smlouvy, není se třeba blíže zabývat otázkou, zda k uzavření smlouvy v projednávaném případě došlo v rámci organizovaného systému.

14. Ústavní soud ve své judikatuře vychází z toho, že Listina EU se dle svého čl. 51 odst. 1 „aplikuje výhradně v situacích, v nichž dochází k uplatnění unijního práva („if EU law applies, the Charter applies)“ [viz nálezy sp. zn. II. ÚS 443/16 ze dne 25. 10. 2016 (N 200/83 SbNU 209), bod 30; nálezy sp. zn. I. ÚS 615/17 ze dne 10. 8. 2017 (N 148/86 SbNU 485), bod 70; nálezy sp. zn. II. ÚS 3505/18 ze dne 3. 6. 2019, bod 45], přičemž tento přístup je v souladu s judikaturou Soudního dvora [viz rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 26. 2. 2013 ve věci C-617/10 Akerberg Fransson, bod 21; rozsudek ze dne 10. července 2014 ve věci C-198/13 Julián Hernández a další, bod 32 a následující; nebo z poslední doby např. rozsudek ze dne 18. 9. 2019 ve věci C-366/18 Ortiz Mesonero, body 49-51; srov. i stanovisko generální advokátky Sharpston z 12. 12. 2013 ve věci C-141/12 a C-372/12 YS a další, bod 86]. Vzhledem k tomu, že na věc dopadají ustanovení občanského zákoníku, která jsou transpozicí směrnice 2011/83, jak bylo vyloženo v předchozím bodě, dochází k uplatnění unijního práva, a proto se na věc aplikuje i Listina EU. Povinností okresního soudu tak bylo zohlednit právní úpravu přijatou za účelem zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele ve smyslu čl. 38 Listiny EU.

15. Prodej zboží i poskytování služeb na základě smluv uzavíraných na dálku jsou specifické tím, že spotřebitel nemá před uzavřením smlouvy možnost si ve skutečnosti prohlédnout dané zboží anebo se seznámit s vlastnostmi dané služby. Aby byla tato nevýhoda vyvážená, přiznává právní úprava spotřebiteli v těchto případech právo ve lhůtě 14 dnů od smlouvy odstoupit (čl. 9 směrnice 2011/83; § 1829 občanského zákoníku; viz podrobněji rozsudek Soudního dvora ze dne 27. 3. 2019 ve věci C-430/17 slewo, bod 33; rozsudek ze dne 23. 1. 2019 ve věci C-430/17 Walbusch Walter Busch, bod 45; rozsudek

ze dne 3. 9. 2009 ve věci C-489/07 Messner, bod 20; srov. obdobně bod 37 odůvodnění směrnice 2011/83). Právo odstoupit od smlouvy tak v těchto situacích představuje jeden z klíčových prostředků ochrany spotřebitele (srov. shodně nálezný sp. zn. III. ÚS 2778/19, body 31–32).

16. Avšak i z práva spotřebitele odstoupit od smlouvy uzavřené na dálku existují výjimky, z nichž dvě jsou relevantní v kontextu projednávané věci. V souladu s čl. 16 písm. a) a m) směrnice 2011/83 stanoví § 1837 písm. a) občanského zákoníku, že spotřebitel „nemůže odstoupit od smlouvy o poskytování služeb, jestliže byly splněny s jeho předchozím výslovným souhlasem před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy a podnikatel před uzavřením smlouvy sdělil spotřebiteli, že v takovém případě nemá právo na odstoupení od smlouvy“; podle § 1837 písm. l) občanského zákoníku pak spotřebitel nemůže odstoupit od smlouvy „o dodání digitálního obsahu, pokud nebyl dodán na hmotném nosiči a byl dodán s předchozím výslovným souhlasem spotřebitele před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy a podnikatel před uzavřením smlouvy sdělil spotřebiteli, že v takovém případě nemá právo na odstoupení od smlouvy“.

17. Na smlouvu uzavřenou mezi stěžovatelem a vedlejší účastnicí lze nahlížet jako na smlouvu o poskytnutí služby, jež spočívala v jazykové korektuře stěžovatelovy diplomové práce, nicméně nelze vyloučit ani její posouzení jako smlouvy o dodání digitálního obsahu – tedy dodání opraveného textu jeho práce v digitální podobě (srov. čl. 2 bod 11 směrnice 2011/83, podle něhož jsou digitálním obsahem data vytvořená a dodaná v digitální podobě; a bod 19 odůvodnění směrnice 2011/83, podle něhož se digitálním obsahem „rozumí data, která jsou vyprodukována a dodána v digitální podobě, jako jsou např. [...] texty, bez ohledu na to, zda jsou získána stahováním, metodou streamingu, z hmotného nosiče či jiným způsobem“).

18. Přesná kvalifikace smlouvy je otázkou výkladu práva Evropské unie, kterou Ústavnímu soudu nepřísluší posuzovat, a navíc ani není nezbytná pro řešení projednávané věci. V obou případech totiž právní úprava počítá se situací, v níž podnikatel splní své závazky – poskytne službu či dodá digitální obsah spotřebiteli – ještě před uplynutím lhůty pro odstoupení od smlouvy; slovy okresního soudu tedy právní úprava upravuje situaci „snědeného dortu“. Za těchto okolností právní úprava skutečně vylučuje právo spotřebitele odstoupit od smlouvy, avšak pouze tehdy, dal-li spotřebitel výslovný souhlas s plněním před uplynutím lhůty pro odstoupení a poučil-li ho podnikatel, že v takovém případě nebude mít po poskytnutí služby nebo dodání digitálního obsahu právo od smlouvy odstoupit [viz již citované § 1837 písm. a) a l) občanského zákoníku, které jsou transpozicí čl. 16 písm. a) a m) směrnice 2011/83]. Nejsou-li splněny tyto podmínky, může spotřebitel odstoupit od smlouvy i poté, co mu byla poskytnuta služba či dodán digitální obsah. Podnikatele tak stíhají nepříznivé důsledky toho, že spotřebitele řádně nepoučil.

19. Okresní soud se v napadeném rozsudku nezabýval tímto rozměrem případu. Argumentoval tím, že nelze logicky odstoupit od smlouvy, když si strany smlouvy již nemohou vzájemně vrátit plnění. Uvedl, že obdobně by nemohl objednatel odstoupit od smlouvy o upečení dortu poté, co dort sní. Okresní soud však nezohlednil ochranu spotřebitele dle čl. 38 Listiny EU a právní úpravu obsaženou ve směrnici 2011/83 a transponovanou do občanského zákoníku, která slouží k zajištění ochrany spotřebitele. Postupoval tedy v rozporu s čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a čl. 4 Ústavy České republiky, a porušil právo stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Pochybení okresního soudu je navíc zesíleno tím, že stěžovatel se v projednávaném případě ustanovení o právu odstoupit od smlouvy výslovně dovolával (srov. opačně nálezev sp. zn. II. ÚS 2778/19, bod 30).

20. Otázkou včasnosti odstoupení od smlouvy není třeba se podrobněji zabývat, neboť okresní soud nezpochybnil včasnost odstoupení od smlouvy, nýbrž to, zda vůbec bylo možné od smlouvy odstoupit. Nicméně je třeba přisvědčit stěžovateli v tom směru, že zjištění okresního soudu nenavědčují tomu, že by stěžovatel byl o právu odstoupit od smlouvy poučen (k této povinnosti a důsledkům jejího nesplnění srov. nálezev sp. zn. II. ÚS 2778/19, body 32 a 37). Vzhledem k tomu, že Ústavní soud shledal porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva při rozhodování o merituu věci, nebylo nutné se věnovat jeho argumentaci směřující proti nákladovému výroku, který má akcesorickou povahu. V dalším řízení bude nově rozhodováno i o náhradě nákladů řízení.

C. Závěr

21. Jelikož okresní soud nezohlednil úpravu přijatou za účelem ochrany spotřebitele, z výše vyložených důvodů porušil napadeným rozsudkem stěžovatelovo právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto Ústavní soud ústavní stížnosti v tomto rozsahu vyhověl a napadené rozhodnutí okresního soudu zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. V dalším řízení je třeba, aby se okresní soud vypořádal s námitkou stěžovatele, že platně odstoupil od smlouvy, a není tak povinen vedlejší účastníci hradit sjednanou cenu za korekturu. Přitom je vázán právním posouzením obsaženým v tomto nálezu; jeho úkolem je zohlednit právní úpravu přijatou za účelem ochrany spotřebitele, zejména pak § 1837 písm. a) a l) občanského zákoníku, které jsou transpozicí čl. 16 písm. a) a m) směrnice 2011/83.

22. Ve vztahu k návrhu stěžovatele na zrušení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu je nutno konstatovat, že uvedené ustanovení nebylo okresním soudem aplikováno, neboť na ně bylo pouze odkázáno v poučení o opravných prostředcích. Poučení o opravných prostředcích přitom za aplikaci ustanovení právního předpisu v řešené právní věci pokládat nelze [srov. např. nálezev sp. zn. III. ÚS 2018/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 11/80 SbNU 139), bod 30]. Proto stěžovatel není dle § 74 zákona o Ústavním soudu aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu. Nadto Ústavní soud připomíná, že ústavním pořádkem není garantováno právo na odvolání v civilních věcech [srov. např. nálezev sp. zn. II. ÚS 2186/14 ze dne 13. 1. 2015 (N 2/76 SbNU 41), bod 52, nálezev sp. zn. IV. ÚS 548/14 ze dne 12. 6. 2014 (N 122/73 SbNU 863), bod 23]. Návrh stěžovatele na zrušení § 202 odst. 2 občanského soudního řádu Ústavní soud odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c), ve spojení s § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu [srov. shodně již citovaný nálezev sp. zn. III. ÚS 2018/15, body 30 a 33, nebo nálezev sp. zn. IV. ÚS 742/14 ze dne 18. 6. 2015 (N 117/77 SbNU 711)].

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. ledna 2020

Kateřina Šimáčková
předsedkyně senátu

Právní věta:

Nezohlední-li obecný soud ochranu spotřebitele dle čl. 38 Listiny základních práv Evropské unie a právní úpravu přijatou k zajištění této ochrany, postupuje v rozporu s čl. 1 odst. 2 ve spojení s čl. 10a a čl. 4 Ústavy České republiky, a porušuje tím právo účastníků řízení na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod